

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1919 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 19, i anledning av andra kammarens beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lämnande av bidrag till åstadkommande av samlingslokaler, avsedda att gagna folkets samhällliga behov och kulturella strävanden.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 260, har herr Anderson i Knapasjö hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida samt under vilka former och bestämmelser bidrag skulle kunna lämnas för åstadkommande av samlingslokaler, avsedda att gagna folkets samhälliga behov och kulturella strävanden i sådana landsdelar, där brist härå finnes, som ej annorlunda kan avhjälpas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda». *Motionen.*

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I första kammaren har herr M. Hellberg vid riksdagarna 1912 och 1913 samt vid 1914 års förra riksdag motionerat i enahanda syfte. *Historik.*

Vid 1912 års riksdag hemställde herr Hellberg (motion nr 5), »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida samt under vilka former och bestämmelser statsbidrag må kunna lämnas till byggnadsföreningar på landsbygden, vilka bildats för att åstadkomma allmänna samlingslokaler, avsedda att utan hänsyn till partiolikhet tjäna folkets samhälliga behov och kulturella strävanden, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utred-

ningen må föranleda». Motionen hänvisades till statsutskottet, som i sitt utlåtande nr 17 hemställde, att motionen icke måtte av riksdagen bifallas. Reservation avgavs av herr S. H. Kvarnzelius m. fl., som yrkade på bifall till motionärens förslag. I första kammaren bifölls utskottets hemställan med 80 röster mot 41, som avgåvos för reservationen. I andra kammaren bifölls reservationen med 93 röster mot 86, som avgåvos för utskottets förslag. Sålunda förföll frågan.

Vid 1913 års riksdag hemställde herr Hellberg (motion nr 21), »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida samt under vilka former och bestämmelser statsunderstöd må kunna lämnas till byggnadsföreningar, vilka bildats för att uppföra allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhälliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem, samt att för riksdagen framlägga det förslag, var till utredningen må föranleda». Även denna motion hänvisades till statsutskottet, som denna gång i sitt utlåtande nr 117 hemställde om bifall till motionärens förslag. Reservation avgavs av herr greve F. Cl:son Wachtmeister m. fl., som yrkade avslag å motionen. I första kammaren bifölls reservationen utan votering. I andra kammaren bifölls utskottets hemställan utan votering. Sålunda förföll frågan även denna gång.

Vid 1914 års förra riksdag hemställde herr Hellberg (motion nr 57), »att riksdagen måtte bevilja ett extra anslag av 25,000 kronor att utdelas i form av statsunderstöd för åstadkommande av allmänna samlingslokaler på landsbygden». Även denna motion hänvisades till statsutskottet men vart på grund av riksdagens upplösning icke behandlad.

*Andra kam-
marens ut-
skott.*

Utskottet finner motionärens framställning väl grundad. I en tid, då samtliga medborgare utan åtskillnad ha rättighet att öva inflytande på alla samhällets angelägenheter, är det utan tvivel ett allmänt intresse av första rang att lämpliga samlingslokaler ställas till medborgarnas förfogande. Både den allmänna kulturnivån och ansvarskänslan gent emot samhället måste hållas så högt som möjligt, och dessa strävanden kunna i avsevärd grad gagnas genom att ge rum åt biblioteks- och föreläsningssamfund samt genom sammankomster, där allmänna ekonomiska och kulturella angelägenheter kunna avhandlas. Har man emellertid erkänt, att tillfredsställandet av behovet av samlingslokaler är ett allmänt intresse, så följer därav, att man också måste vara villig att låta det allmänna stödja strävandena att åstadkomma sådana lokaler.

Vilken form det allmännas stöd i nämnda avseende lämpligen bör äga, anser utskottet sig icke ha anledning att yttra sig om. Det synes utskottet bäst att ge en eventuellt kommande utredning full frihet att pröva olika former. Om utskottet sålunda i stort sett delar motionärens uppfattning i den av honom framförda frågan, synes det emellertid utskottet, att motionären icke funnit en fullt lycklig formulering för sitt yrkande. Utskottet anser det sålunda möjligt, att motionärens uttryck i klämman »som ej annorlunda kan avhjälpas» kunde komma att ge anledning till missförstånd. Om man förutsätter att staten träder till för att hjälpa vissa landsdelar att skaffa samlingslokaler, så lär det bli ganska svårt för den myndighet, som å samhällets vägnar får hand om bidragens lämnande, att i varje särskilt fall utreda, huruvida behovet av en begärd samlingslokal ej på *något* annat sätt skulle kunna avhjälpas. Motionärens mening har uppenbarligen varit att skaffa garantier mot ett missbruk av statens hjälp. Men det synes utskottet självklart, att en eventuell utredning skall i sina förslag infoga alla behövlige och önskvärda garantier i detta syfte, även om själva yrkandet icke ger åt garantin den formulering motionären föreslagit.

I ovan refererade motion av herr Hellberg från 1913 års riksdag anser utskottet, att motionärens önskingar fått en i det hela fullt tillfredsställande formulering. Om därur uteslutas orden »byggnadsföreningar, vilka bildats», och ordet »statsunderstöd» ändras till »statsbidrag», täcker förslaget också fullständigt motionärens tankegång.

Åberopande det anförda hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka former och bestämmelser statsbidrag må kunna lämnas för uppförande av allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhälleliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Andra kammaren beslöt för sin del bifalla sitt tillfälliga utskotts utlåtande.

*Andra
kammarens
beslut.*

Sedan detta beslut delgivits första kammaren, beslöt kammaren hänvisa ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Såsom av den ovan meddelade historiken framgår har riksdagen vid två föregående tillfällen, åren 1912 och 1913, haft att behandla förslag,

Utskottet.

som i väsentliga avseenden sammanfallit med det nu föreliggande. De motioner, vari dessa förslag framstälts, ha vid båda dessa tillfällen avvissats av första kammaren, huvudsakligen på den grund, att förslagen ansetts vara till sina ekonomiska konsekvenser för statsverket svåröverskådliga. Visserligen ha vissa av förslagens motståndare till och med ifrågasatt befintligheten av ett verkligt behov av sådana samlingslokaler, för vilka statsbidrag eventuellt skulle kunna lämnas, men å andra sidan kan erinras därom, att vid båda de omförmälda tillfällena vederbörande ordförande i statsutskottet, till vilket motionerna i fråga hade hänvisats, för sin del medgävo behövligheten av sådana lokaler, ehuru de, särskilt med hänsyn till frågans befarade ekonomiska konsekvenser för statsverket, icke ville bifalla dessa motioner.

Utskottet anser sig för sin del omöjligt kunna bestrida, att det särskilt i avlägsnare landsbygder finnes kommuner, där en verklig brist råder på för alla tillgängliga samlingslokaler, utan vilka behovet av upplysning, folkbildning och samhällskänsla, mera kännbart i sådana bygder än annorstädes, svårigen lär kunna tillgodoses. Det torde därför ej heller kunna förnekas, att det är icke blott ett ortsintresse utan ett verkligt samhällsintresse att i sådana missgynnade bygder dylika lokaler till ortsbefolkningens andliga höjande och samhällseliga trevnad kunna komma till stånd. Givetvis vore det bäst, om detta kunde ske på ortsbefolkningens egen bekostnad, vare sig förmedels sammanslutningar av enskilda eller genom kommunernas ingripande eller medverkan. Men man kan nog icke bortse från det tämligen självklara förhållandet, att såväl befolkningens som kommunernas ekonomiska bärkraft i flertalet fall är allra otillräckligast just i de bygder, där behovet av ifrågavarande sociala och kulturella hjälpmedel är som allra störst och kännbarast. Det är säkerligen i känsla härav, som såväl motionären som andra kammaren inskränkt sig till att påkalla statsintressets medverkan för detta behövs tillgodoseende allenast för sådana bygder, som icke blott lida brist på dylika lokaler utan även sakna resurser att själva åstadkomma dem. För övrigt är det icke ifrågasatt, att staten ensam skulle bära kostnaderna för dessa lokalers uppförande och underhåll; förutsättningen för statens medverkan borde ovillkorligen vara den, att ortsintresset på ett eller annat sätt givit sig uttryck i sådana ekonomiska former, att staten blott behövde vara bidragsgivande, vare sig förmedels lån eller eventuellt mindre tillskott, mot garanti för byggnadens lämpliga användning för det avsedda ändamålet. Vilka former och bestämmelser som bära föreskrivas för en dylik egnahemsbildning av samhällelig och kulturell natur, tillkommer det naturligtvis den begärda

utredningen att anvisa. Men att en sådan landsbygds-kulturens egnahemsrörelse bör kunna bliva till verkligt gagn för folkets andliga utveckling just i sådana bygder, där faran för stillastående eller tillbakagång är störst, vågar utskottet med mycken tillförsikt föreställa sig.

I den stränga begränsning av uppgiften, som vidtagits i det av andra kammaren godkända skrivelseförslaget, anser utskottet likaledes en synnerligen behövlig, men på samma gång också tillräcklig garanti vara given gentemot anspråk av sådan beskaffenhet och omfattning, att de skulle kunna inleda staten i ekonomiska vidlyftigheter. De belopp, som, därest den ifrågasatta utredningen leder till positivt resultat, komme att av statsmakterna behöva anslås för ändamålet, skulle, just därför att den övervägande delen av kostnaden alltid torde bära bestridas av ortsbefolkningen själv, säkerligen aldrig utgöra mer än en mycket ringa och blygsam del av folkbildningsbudgeten.

Under återopande av vad nu anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kam-
marens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 13 maj 1919.

På utskottets vägnar:

EDV. ALKMAN.

Närvarande: herrar Alkman, Tengvall, Öhman, Lindström, Öhngren och Vindahl.
